

DZIEŃ GNIEWU

Romana Brandstæettera.

יהרה

w Dąbrowie Tarnowskiej przez Teatr Nie Teraz
Roku Pańskiego 2013.

2
Jan Kochanowski,
Psalm pierwszy.

Beatus vir, qui non abiit
in consilio impiorum.

Szczęśliwy, który nie był między złymi w radzie
Ani stóp swoich torem grzesznych ludzi kładzie
Ani siadł na stolicy, gdzie tacy siadają,
Co się z nauki zdrowej radzi naśmiewają;

Alle to jego umysł, to jego staranie,
Abym na wszystkim pełnił Pańskie przykazanie;
Dzień li po niebie wiedzie, noc li swoje konie,
On ustawicznie w Pańskim rozmyśla zakonie.

Taki podobien będzie drzewu porzecznemu,
Które przynosi co rok owoc panu swemu,
Liście nigdy nie tracąc, choć zła chwila przydzie;
Temu wszystko, co pocznie, na dobre wynidzie.

Alle zli, którzy Boga i wstydu nie znają,
Tego szczęścia, tej nigdy zapłaty nie mają;
Równi plewom, które się walają przy ziemi,
A wiatry, gdzie jedno chcą, wszędzie władną jemu.

Dla czego przed sądem być muszą pohanbieni
Ani w liczbie z dobrymi będą policzeni;
Pan bowiem sprawiedliwych na wszelki czas broni,
A przewrotne, złe ludzi cicha pomsta goni

Według Sprawozdania Biura Odszkodowań
Wojennych w przedmiocie strat i szkód
wojennych Polski 1939-1945, Warszawa 1947. 3

6 028 000

to liczba ofiar śmiertelnych okupacji
niemieckiej w Polsce w latach 1939-
1945. W tym około 3 mln obywateli
polskich pochodzenia żydowskiego.
Straty ludzkie na 1 tys.
mieszkańców w niektórych krajach
okupowanych przez III Rzeszę:
Belgia - 7, Wielka Brytania - 8,
Francja - 15, Holandia - 22,
ZSRR - 116, Polska - 220.

2 460 000

to liczba Polaków wywiezionych
do przymusowej pracy do Niemiec.

2 478 000

to liczba Polaków przymusowo
wysiedlonych przez Niemców.

Zgodnie z niemieckim
rozporządzeniem z 15 X.1941 r.,
podpisanym przez generalnego
gubernatora Hansa Franka,
każdy Polaka, który udzielał
schronienia Żydom lub pomagał im
w jakikolwiek inny sposób, podlegał
karze śmierci.

Maciej Malysa
jako Walter Born
gościnnie

Beatus, qui intelligit
super egenum.

Szczęśliwy, który ludzi upadłych ratuje,
Pan też w jego nieszczęściu nad nim się smiłuje;
Pan go w całe zachowa i zdrowia nabawi,
I w szczęściu nieodmiennym z łaski swej postawi.

Nigdy go nieprzyjaciel jego nie zhołduje,
A jeśli kiedy w zdrowiu odmianę poczuje,
Pan go w przypadku jego łaskawie wspomóżę
I swoją własną ręką będzie mu słał łożę.
(...)

Me Ty się sam smiłuj. Ty mię dźwigni, Panie!
Owa im też odmierzę, jako za ich stanie.
To był mój głos; a stąd znam, że mię liczysz swoim,
Jeś mię nieprzyjaciołom nie dał w pośmiech moim.

Meś za niewinnością moją mię wybawił
I przed oczyma swymi na wieki postawił.
Niechaj Bóg izraelski na wszyteł świat słynie,
Póki kołem niemylnym dzień za nocą płynie!

Z ponad 10 tys. polskich księży diecezjalnych, w czasie okupacji niemieckiej zginęło prawie 2 tys., w tym siedmiu biskupów, a także ok. 850 zakonników oraz ok. 300 siostr zakonnych. W niektórych diecezjach straty księży wynosiły ponad 50% stanu sprzed wojny.

Kościół katolicki ukrywał Żydów w budynkach kościelnych oraz w klasztorach. Praktycznie w każdym żeńskim domu zakonnym przechowywani byli Żydzi. W akcję pomocy 1200 żydowskich dzieci z warszawskiego getta włączyło się prawie 200 klasztorów. Gdy wybuchła wojna, św. Maksymilian Kolbe przyjął na teren Niepokalanowa około 1,5 tysiąca Żydów, co było bezpośrednim powodem jego aresztowania, a potem męczeńskiej śmierci.

W wydanej w 2009 r. w Kanadzie książce Marka Paula pt. „Ratowanie Żydów przez polskie duchowieństwo katolickie w czasie wojny. Świadczenia ocalonych” (dostępnej tylko w jęz. ang.), autor zgromadził kilkaset świadectw Żydów uratowanych przez polski Kościół.

Na blisko 23 tys. osób, odznaczonych przez instytut Yad Vashem medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata za ratowanie Żydów z holocaustu, jest ponad 6 tys. Polaków. Wśród nich jest 21 księży oraz 40 siostr zakonnych.

Janusz Grzesz
jako Przeor
gościnnie, Teatr Jednego Rapsoda

Patronami honorowymi premiery „Dnia gniewu” są:

Jan Góra OP. Prowincja Dominikanów w Poznaniu,

 Marek Sowa, Marszałek Województwa Małopolskiego, Janusz Majcher, Burmistrz Miasta Zakopane

 Roman Łucarz, Starosta Tarnowski, Stanisław Początek, Burmistrz Dąbrowy Tarnowskiej

ks. Dziekan Stanisław Cyran, Proboszcz Parafii Rzymsko-Katolickiej w Dąbrowie Tarnowskiej

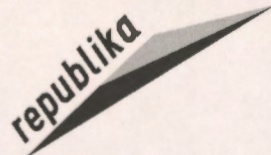
Partnerami przedsięwzięcia są:

Gimnazjum Nr 11 Im. R. Brandstaettera
w Tarnowie

Teatr Im. Wandy Siemaszkowej
w Rzeszowie

Patronat medialny:

miasto.ludzie.pl

Polskie Radio
RZESZÓW

oraz Tarnowski Kurier Kulturalny.pl; Tarnowski Obywatelski Portal Internetowy inTARnet.pl; „E-Kurier Dąbrowski”; miesięcznik „Powiśle Dąbrowskie”.

Nasz spektakl wsparli ponadto:

BRUK-BET Sp. z o.o. w Niecieczy; Gmina Lisia Góra; Bank Spółdzielczy, w Dąbrowie Tarnowskiej; Alfred Wybraniec „Agro-Alk” Dąbrowa Tarnowska; Janusz Pasternak „Eurosant” Dąbrowa Tarnowska; Stanisław Nowak „Zakład Remontowo-Budowlany” w Dąbrowie Tarnowskiej; BIMAR – Ubezpieczenia w Dąbrowie Tarnowskiej.

scenografia i reżyseria

TOMASZ ANTONI ŻAK

muzyka i pieśni

ADAM STRUG

aktorzy:

AGNIESZKA RODZIK

(Julia Chomin)

JANUSZ GRZESZ

(Przcor)

ANDRZEJ KRÓL

(Emanuel Blatt)

MACIEJ MAŁYSA

(Walter Born)

KAROL PIOTR ZAPAŁA

(Człowiek z Podziemia)

oraz

GRZEGORZ GÓRECKI, MATEUSZ LIS,

ADRIAN PUDEŁKO, GRZEGORZ WARIAS

fotografia

ALEKSANDRA ŻAK

technika

MARCIN MARC,

WOJCIECH SARAT

koordynator medialny

RYSZARD ZAPRZAŁKA

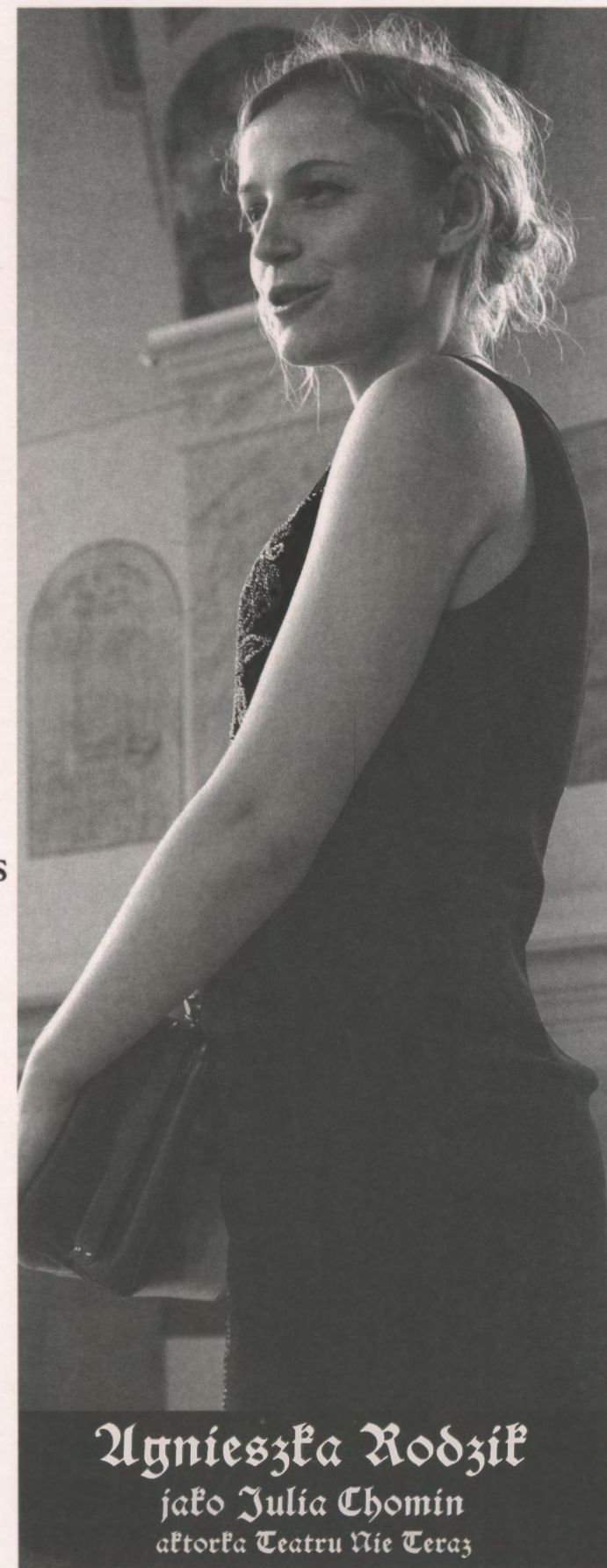
Pokazy premierowe:

30 czerwca i 1 lipca 2013 roku

w Dąbrowie Tarnowskiej,

Dąbrowski Dom Kultury - Ośrodek

Spotkania Kultur „Synagoga”

Agnieszka Rodzik

jaśo Julia Chomin

aktorka Teatru Nie Teraz

Istnieją takie tematy, za którymi „się chodzi”. Szukamy znaków czasu i sposobów opowiedzenia o świecie i sobie samych. Ale bywa i tak, że to tematy nas odnajdują: łapią za ramię na ulicy, stukają nocą do okien, nie dają spać. I wtedy bywamy zaskoczeni, że to dopadające nas „dzisiaj”, najlepiej tłumaczy nam „wczoraj”. Ci, którzy odbyli podróż do Jerozolimy wiedzą najlepiej, że aby zrozumieć holocaust, trzeba przejść najpierw Via Dolorosa.

Nowy spektakl Teatru Nie Teraz powstawał podobnie. Najpierw coś skrobało pod podłogą, a potem zaczęło kopać w drzwi. Pojawił się gniew – efekt terroru poprawności politycznej, która rujnuje prawdę historyczną, ale również efekt uświadomienia sobie antypolskich konsekwencji coraz częstszego upubliczniania haniebnych przesłań o „polskich obozach koncentracyjnych”, czy o „wyssanym z mlekiem matki polskim antysemityzmie”. Potem była lektura dramatu Romana Brandstaettera o jakże adekwatnym tytule: „Dzień gniewu” i decyzja, aby mój Teatr podjął się realizacji tego dzieła.

Praca nad tekstem urodzonego w Tarnowie Żyda, polskiego patrioty i katolika, znawcy Biblii, pisarza i człowieka teatru, zderzyła nas z wyjątkową wiedzą o czasach „drugiej Apokalipsy” i z wyjątkową tejże wiedzy dramaturgiczną metaforą. Uświadomiła nam prawdę dzisiaj zapoznaną o tym, że ten, kto nie jest z Chrystusem, jest z szatanem. A odwołując się do treści „Dnia gniewu” należy ufać stwierdzeniu, że „wiarą czyni cuda”, ale też pamiętać, że chodzi o wiarę w Chrystusa cierpiącego, ukrzyżowanego i zmartwychwstałego.

Od lat charakterystycznym dla Teatru Nie Teraz jest lokalizowanie swoich spektakli w miejscach, które są adekwatne – nazwijmy to: energetycznie – do tematyki kolejnych inscenizacji i ich struktury duchowej. Taki „genius loci” odnaleźliśmy w byłej synagodze w Dąbrowie Tarnowskiej, małym małopolskim miasteczku, jednym z wielu w II Rzeczypospolitej, gdzie liczba ludności żydowskiej stanowiła większość mieszkańców (ok. 2500 osób w 1939 r.). Od połowy 1942 roku okupanci niemieccy zaczęli mordować mieszkańców getta, do którego zwieziono też Żydów z całego powiatu. Ten holocaust przeżyło ok. 150 osób ukrytych przez Polaków w ponad 30 miejscach w powiecie. Za tę pomoc zapłaciły życiem 62 osoby.

Instytut Pamięci Jad Waszem przyznał kilkunastu osobom z powiatu dąbrowskiego tytuł Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. Są to: Anna i Stanisław Jaje ze Szczucina, którzy uratowali Shiyera Mutzenmachera Mansona; rodzeństwo Zofia Pagos i Stanisław Pagos z Gruszowa ukrywali przez dwa lata rodzinę Weichtów, uciekinierów z dąbrowskiego getta; Lucylla Chmura i Wojciech Kowalski, narzeczeństwo z Dąbrowy Tarnowskiej (po wojnie małżeństwo) uratowali Henryka Marguliesę i jego matkę Idę; Genowefa Kiwior z d. Cholewa i Józef Kiwior z Adamierza ukrywali dwójkę uciekinierów z getta w Tarnowie – Celinę Holzer i Heśka Bucha; Anna Błoch z Radwana ukrywała Sabinę Solomon i pomagała jej rodzinie; rodzeństwo Piotr Heleniak i Anna Heleniak-Kaczmarczyk z Ujścia Jezuickiego ukrywali Dawida Rottensteina i Leona Kalba; Maria i Stanisław Kaczówkowie z Kanny ukrywali Izaaka i Etkę Schermann; Józefa i Ignacy Kostka z Żabna ukryli i pomogli wyjechać na roboty Miriam Piholc; Marta i Władysław Miazgowiczowie z Żabna uratowali siostry Reginę Mentlik i Helenę Hollander; Feliks Świerczek z Gorzyc uratował Krystala Fajgę; rodzeństwo Wiktor Wójcik i Emilia Wójcik-Kulaga z Dąbrowy Tarnowskiej ukrywali Melanię Weisenberg i Helenę Ascheim; Ewa Zajac ze Skrzyńki ukrywała wielu Żydów (byli to: Estera Geltz, Mosze Keh, jego ojciec i dwie siostry, Chaskiel Gruszów, Manek i Sara Khel, Abraham i Sara Salomon, Samuel Weiser, Herman Wesiser, Mozes i Basia Wolfowicz). Pomagała również Jochanowi Amsterdamowi oraz braciom Wiktorowi i Abrahamowi Wajtom.

Móć opowiadać historię naszej Ojczyzny poprzez sztukę, to dzisiaj nie tylko wielkie wyzwanie, ale też obowiązek. Potrzeba emocji, jakie niesie ze sobą sztuka teatru, jest ogromna, czego Teatr Nie Teraz doświadcza od kilku lat, podróżując po Polsce ze swoimi spektaklami. Prawda o nas samych, o naszych dzieciach, prawda, której tak brakuje, jest nie tylko nieobecna w tzw. kulturalnym mainstreamie, ale wręcz relegowana z bardzo wielu utrzymywanych za pieniądze podatników instytucji. Mam nadzieję, że opowieść Żyda Brandstaettera uczyni nas – twórców tego przedstawienia i Was – widzów, ludźmi lepszymi.

Tomasz Antoni Żak

Quot habitat in adiutorio Altissimi.

Kto się w opiekę poda Panu swemu
A całym prawie sercem ufa Jemu,
Śmieie rzec może: „Mam obrońcę Boga,
Nie będzie u mnie straszna żadna trwoga.”

Ciebie on z łowczych obierzy wyzuse
I w zaraźliwym powietrzu ratuse;
W cieniu swych skrzydeł zachowa cię wiecznie,
Pod Jego pióry uleżesz bezpiecznie.

Stateczność Jego tarcz i puflerz mocny,
Za którym stojąc na żaden strach nocny,
Na żadną trwogę ani dbaj na strzały,
Którymi sieje przygoda w dzień biały.

Stąd wedla ciebie tysiąc głów poleże,
Stąd drugi tysiąc; ciebie nie dosięże
Miecz nieuchronny, a ty przedsię swymi
Oczyma uszrzysz pomstę nad grzesznymi.

Iżes rzekł Panu: „Tyś nadzieja moja”,
Iż Bóg najwyższy jest ucieczka twoja -
Nie dostąpi cię żadna zła przygoda
Ani się najdzie w domu twoim szkoda. (...)

Andrzej Król
jako Emanuel Blatt
gościnnie

autorskie warsztaty „Teatr dla Tradycji”.

Teatr Nie Teraz (TNT) działa od 1980 roku, reprezentując ruch polskiej alternatywy artystycznej. W latach 80-tych był mocno związany z opozycją wobec totalitarnego państwa sceną teatru politycznego. TNT współpracował z najważniejszymi ośrodkami teatru poszukującego: Instytutem Grotowskiego we Wrocławiu, Ośrodkiem Praktyk Teatralnych Gardzienice, Workcenter of Jerzy Grotowski and Thomas Richards w Pontederze we Włoszech. Organizował także cykle warsztatowe, m.in. z artystami z Singapuru, Japonii, i Korei, a także Wielkiej Brytanii. Dopracował się własnej metody warsztatowej, którą promuje poprzez

TNT jest autorem kilkunastu premier scenicznych (w tym dwóch spektakli z własnymi songami), ale także działań o charakterze „work in progress”. W okresie represji politycznych lat 80-tych i niemożności pracy scenicznej, TNT tworzył widowiska uliczne, biorąc także udział w festiwalach teatru ulicznego w Polsce, m.in. w Międzynarodowym Festiwalu Teatrów Ulicznych w Jeleniej Górze.

Z początkiem lat 90-tych TNT sam był organizatorem dwóch edycji ogólnopolskiego interdyscyplinarnego festiwalu „Spotkania Teatrów Innych” w Tarnowie. Były to pierwsze w tym mieście festiwale teatralne. TNT współtworzył również cykl „Teatralnych Spotkań Obrzeży” w Galerii Władysława Hasióra w Zakopanem.

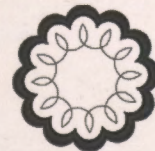
TNT w trakcie swojej długiej działalności artystycznej był uczestnikiem najważniejszych festiwali teatru poszukującego w Polsce, m.in.: Krakowskich Reminiscencji Teatralnych, Międzynarodowego Festiwalu Studenckiego FAMA w Świnoujściu, Łódzkich Spotkań Teatralnych czy Poznańskiego Festiwalu MALTA.

W ramach swych artystycznych podróży tarnowski TNT występował niemal we wszystkich regionach Polski, a ponadto odwiedził kilka krajów Europy – Ukrainę, Słowację, Niemcy, Szwajcarię, Austrię i Francję.

W pracach teatralnych TNT istotną rolę odgrywa odwoływanie się do tradycji narodowych i katolickich, a więc tych, które definiują cywilizację europejską. Twórcy TNT, jako pierwsi w Polsce stworzyli spektakl teatralny o Armii Wyklętej, czyli o ludziach, którzy z bronią w ręku walczyli przeciwko komunistycznemu zniewoleniu kraju („Na Etapie”, rok 2000). Do tej tematyki teatr wrócił po 12 latach spektaklem „Wyklęci”, który swą premierę miał w więzieniu na Rakowieckiej w Warszawie. Równie prekursorskim spektaklem, mówiącym o ludobójczej zagładzie Polaków na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej, dokonanej w latach 1943–45 przez nacjonalistów ukraińskich, jest „Ballada o Wołyniu” (premiera w roku 2011).

TNT wydaje własne czasopismo artystyczne „Intuicje”. Organizuje spotkania poetyckie i dyskusyjne. Angażuje się w różne przedsięwzięcia kulturotwórcze i społeczne.

www.nieteraz.pl

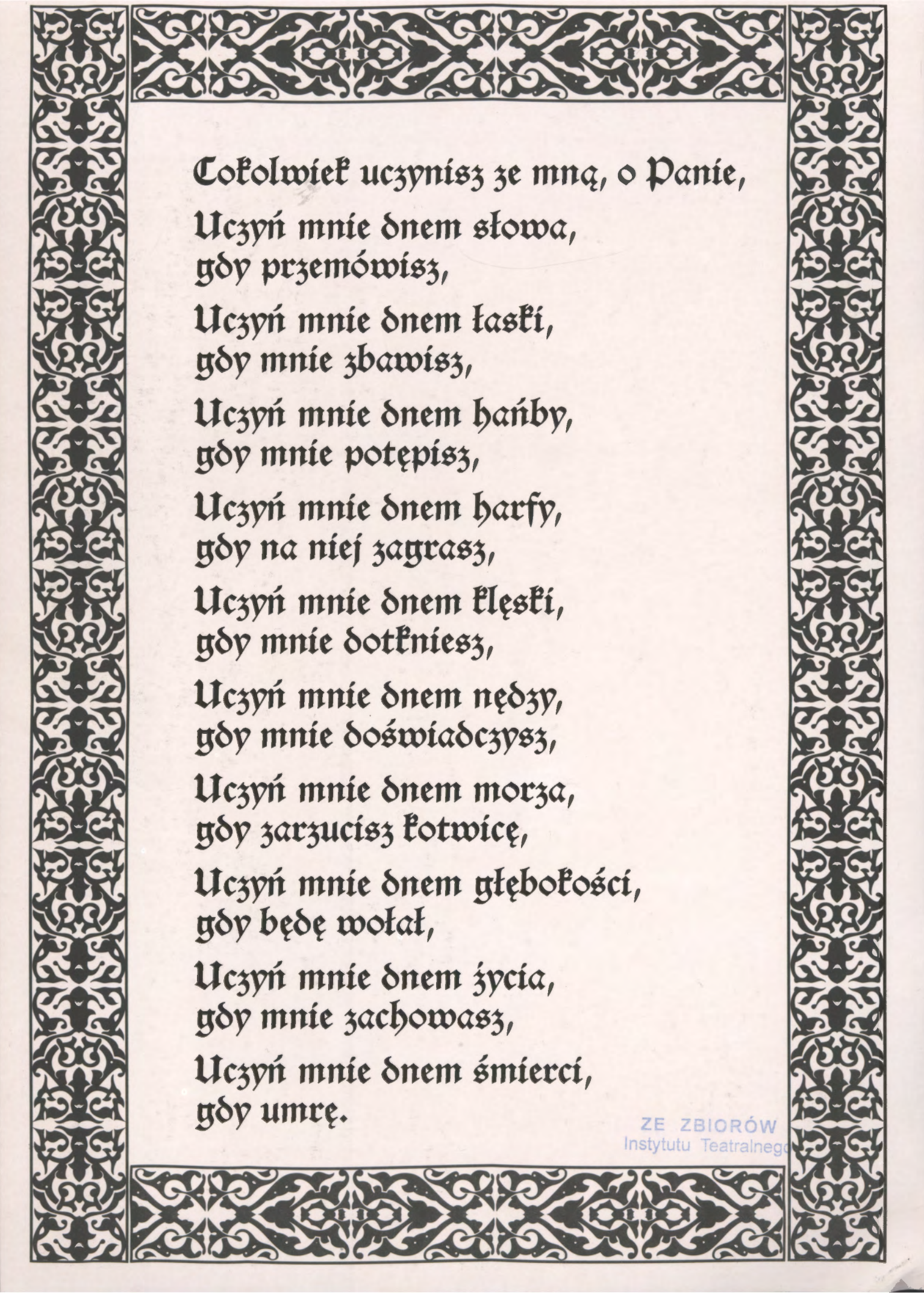
OŚRODEK SPOTKANIA
KULTUR
w Dąbrowie Tarnowskiej

Budowę synagogi w Dąbrowie Tarnowskiej ukończono w roku 1863. Jej projektantem był architekt i inżynier Abrahama Goldsteina, a głównym fundatorem Ajzyk Stern. W latach 1936–1937 przeszła generalny remont, podczas którego dobudowano do fasady wielki, trójkondygnacyjny krużganek. W latach okupacji (1939–1945), Niemcy zdewastowali synagogę, a następnie urządzili w niej magazyn. Po zakończeniu wojny miejscowi Żydzi modlili się początkowo w przedsionku, a następnie około 1950 roku urządzili skromny dom modlitwy w bocznym pomieszczeniu przylegającym do sieni przejściowej. Wykonano tam wówczas skromny, lecz kompleksowy wystrój malarski ścian, który w dobrym stanie przetrwał do dnia dzisiejszego. Synagoga przeszła na własność Skarbu Państwa 11 maja 1971 roku w efekcie zrzeczenie się praw do tej nieruchomości przez Zarząd Główny Związku Religijnego Wyznania Mojżeszowe. Kompleksowy remont i restaurację zrujnowanej synagogi przeprowadził ostatecznie samorząd Gminy Dąbrowa Tarnowska w latach 2010 – 2011, w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 „Rozwój produktu dziedzictwa kulturowego” (fundusze europejskie). W byłej synagodze mieści się obecnie Ośrodek Spotkania Kultur, działający w strukturach Dąbrowskiego Domu Kultury. Utworzono tutaj nowoczesną, mobilną ekspozycję, której zasadniczą częścią jest dawna sala modłów. Cały obiekt jest mobilny i w razie potrzeby zamienia się na salę koncertową czy teatralną, albo także na miejsce lekcji historii i regionalizmu.

Paweł Chojnowski –
dyrektor Dąbrowskiego Domu Kultury

Karol Piotr Zapala
jako Człowiek z Podziemia
gościnnie

Cokolwiek uczynisz ze mną, o Panie,
Uczyn' mnie dnem słowa,
gdy przemówisz,
Uczyn' mnie dnem łaski,
gdy mnie zbawisz,
Uczyn' mnie dnem hańby,
gdy mnie potępisz,
Uczyn' mnie dnem harfy,
gdy na niej zagrasz,
Uczyn' mnie dnem kłeski,
gdy mnie dotkniesz,
Uczyn' mnie dnem nędzy,
gdy mnie doświadczysz,
Uczyn' mnie dnem morza,
gdy zarzucisz kotwicę,
Uczyn' mnie dnem głębokości,
gdy będę wołał,
Uczyn' mnie dnem życia,
gdy mnie zachowasz,
Uczyn' mnie dnem śmierci,
gdy umrę.